

Eestlased laias maailmas katastroofiohvreid abistamas

Gert Teder¹, Argo Parts²

Ikka ja jälle võib meedias näha, kuulda või lugeda, et kusagil maailmas on toimunud mingit tüüpi katastroof. Olgu selleks siis looduslikud (maavärin, üleujutus, vulkaanipurse) või inimtekkelised (tööstuslikud, relvakonfliktid). Tavaliselt ületavad uudisekünnise need sündmused seetõttu, et tekitavad suuri inimkannatusi ja materiaalseid purustusi. Võib juhtuda, et kokku variseb piltlikult öeldes terve riik koos oma struktuuridega, nii nagu juhtus Haitiga pärast maavärinat 2010. aastal. Teine väga traagiline pool selliste katastroofide puhul on väga suur hukkunute, vigastatute ja peavarjuta jäänud inimeste hulk. Arvandmed ei pruugi meie inimestele just palju öelda, aga kui paigutada näiteks 2005. aasta Pakistani maavärina koduta jäänud inimeste hulk (ligikaudu 2 000 000) Eesti konteksti, siis näeme, et peaaegu kaks meie riigitäit inimesi vajas kohest abi peavarju leidmisel või rajamisel, lisaks joogivett, toitu ja esmast arstiabi. Teise näitena võib tuua Jordaania Zaataris asuva Süüria sõjapagulaste ajutise laagri, kus elab nüüdseks rohkem inimesi kui Narvas. Oma ülesehituselt meenutabki see laager juba linna, kus majade asemel on telgid või siis moodulmajad. Ilmselge on, et sellises olukorras olev riik ei pruugi ilma rahvusvahelise abita hakkama saada.

Kuidas siis maailm sellisel juhul aitab? Valikuid on mitu, kuid esimesena tuleb kindlasti märkida riikidevahelisi kahepoolseid lepinguid. See

tähendab, et naaber aitab naabrit. Olukordades, kus sellest ei piisa, võib juhtuda, et hädasoleva riigi valitsus palub rahvusvahelist abi. Üheks suurimaks ja tõenäolisemaks kanaliks sellisel juhul on ÜRO, mille üheks kiirreageerimise võimaluseks on saata sündmuskohale ÜRO kriiside ja katastroofide koordineerimise ja hindamise (UNDAC, *United Nation Disaster Assessment and Coordination*) meeskond. Tegemist on liikmesriikide rahastatud ekspertide reserviga, kes on koolitatud ühtsetel alustel reageerima katastroofidele.

Et lihtsustada asjaajamist ja optimeerida kulutusi, on UNDAC liikumisega liitunud riigid maailmas jagatud vastutuspiirkondadeks. Nendeks on Ameerika-Kariibi; Euroopa, Aafrika ja Kesk-Aasia; Aasia-Okeaania. Vastutuspiirkondadeks jaotamine ei tähenda seda, et piirid kehtiksid ka lähetuste mõistes. Tõsi on, et rahaliselt on otstarbekam saata eksperdid appi neile lähemal toimunud katastroofi paika, kuid see ei välista ka teise vastutuspiirkonda saatmist. UNDAC meeskonna esmaülesanne on olla alati hästi kiiresti katastroofi piirkonnas ja teha n-ö luuret, et saada aru, mis on toimunud ja millist abi kannatada saanud riik tegelikult vajab. Teine väga oluline roll on olla toeks rahvusvaheliste abijõudude töö koordineerimisel katastroofi läbi elanud riigis, sest tegelikult on see olukord vastuvõtvale riigile väga keeruline. Järsku tekivad kümned riigid ja sajad organisatsioonid, kes kõik kuidagi aidata tahavad. Sellisel juhul toetatakse kohalikke struktuure ja mõnikord isegi valitsust.

Et lähetatavate ekspertide töö ja vaatenurk oleks sarnane, on olemas terve kursuste ja koolituste süsteem. Esmalt tuleb läbida baaskursus, mille kestus on 12 päeva ja kus saadakse algteadmised rahvusvahelise abiandmise põhimõtetest. Ekspertide taust ja oskused võivad olla vägagi erinevad, alustades päästetöötajatest ja lõpetades keskkonnaspetsialistidega. Üheks väga hinnatud rühmaks on kindlasti meditsiinitöötajad.

Pärast baaskursuse läbimist antaksegi tulevasele reservistile võimalus sõlmida kaheaastane leping. See ei tähenda kindlasti seda, et sellega on koolitustel, kursustel ja õppustel osalemise kohustus läbi. Vajalik on veel erinevate operatsioonipõhiste väljaõpete läbimine, millest tähtsaimad on andmete kogumise ja töötlemise meetodika, rahvusvahelise humanitaarabi andmise koordineerimine, töötamine keskkonnakatastroofide korral ja tänapäeval kindlasti üha aktuaalsemaks muutuv tsiviil- ja militaarpoole koostöö.

Lisaks kursustele on olemas ka praktiliste õppuste süsteem, milles UNDAC liikmed osalema peavad, üks kuulsaim nendest on koostööõppus TRIPLEX, mis toimub iga kahe aasta järel. Viimastel kordadel on Eesti panustanud selle õppuse korraldamisse oma ekspertidega. Et olla pidevalt kursis OCHAs (*Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*, ÜRO üksus, mis tegeleb katastroofidele reageerimisega) toimuvaga, peavad UNDAC liikmed iga kahe aasta tagant läbima oma regioonis toimuva nn värskendus-kursuse.

¹ Põhja Päästkeskus,

² Lõuna-Eesti Haigla

Üheks UNDAC meeskonna spetsialistiks on nakkushaiguste arst Argo Parts, kes sai meeskonna liikmeks 2003. aastal ning kelle esimeseks missiooniks oli minna Iraani pärast Bami maavärinat. Nüüdseks on ta käinud missioonidel Sudaanis (Darfuri sõda), Indoneesias (maavärin ja tsunami), Pakistanis (maavärin), Laoses, Surinames, Namiibias (üleujutused) ja Libeerias ebolamissioonil. Samuti on ta töötanud aasta Afganistanis Helmandis tervishoiuekspeditsioonina.

UNDAC meeskonna liikmeks olemine tähendab, et kutse esitamisel tuleb A. Partsil reageerida 4–12 tunni jooksul ning pidevalt peab olema varustus valmis, nõutud vaktsineerimised tehtud ja kõik vajalikud dokumendid korras – see on iga liikme enda vastutus.

Üks missioon kestab tavaliselt 2–4 nädalat, vahel kauemgi ning meeskonda kuulub 6–10 liiget, kes lähtuvalt katastroofi ulatusest ja eripäradest võivad olla väga erineva taustaga. Pärast Libeeria ebolamissiooni on leitud, et iga missioonil peab meeskonnas olema oma arst.

Dr Parts ülesanneteks on tavaliselt tervishoiusüsteemi hindamine ja selles valdkonna osapoolte koostöö toetamine, sageli lisaks logistika korraldamine ning vajaduse korral meeskonna liikmete evakuatsioon. Iga missioon ja katastroof on aga erinevad, mistõttu võivad rollid muutuda, seda ka ühe missiooni käigus. Seetõttu ongi täienduskoolitused enamasti kõigile UNDAC liikmetele ühised.

Tingimused töötamiseks ja elamiseks on missioonidel ette-

arvamatud ning valmis tuleb olla kõigeks. Oma isiklik toidu- ja veevaru peab olema igal meeskonnaliikmel vähemalt kolmeks päevaks. Loomulikult ka isiklikud kaitsevahendid, sidevahendid, väliapteek jm. Kohapealse elu ja töö korraldamiseks tuleb lisaks ettenähtud protseduurireeglitele kasutada ka leidlikkust ja talupojamõistust.

Missioonile minekul kompenseeritakse lennupiletid ja jooksvad kulud, samuti makstakse päevaraha, kuid UNDAC meeskonna liikme aastapalk on 1 USD. Seega raha pärast keegi seda tööd ei tee. Pigem on põhjusteks missioonitunne ja see, et saab väheste vahenditega palju ära teha, samuti uued teadmised maailmast, võõrastest rahvastest ja iseendast.

Vaade Lõuna-Eesti Haiglale